

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

У статті розкривається проблематика теоретичних аспектів політичної журналістики. Звертається увага на актуальності дослідження політичної журналістики в умовах збільшення кількості зареєстрованих ЗМІ в Україні. Розглянуто основні функції політичної журналістики та базові умови, які зможуть забезпечити повноцінне їх виконання. Окреслено роль політичної журналістики у налагодженні комунікативних зв'язків у політичній системі.

Ключові слова: політична журналістика; політична система; комунікація; засоби масової інформації; політичні суб'єкти; політична інформація.

Політична система суспільства не може існувати без взаємозв'язків з її окремими елементами. Характер цих взаємозв'язків багато в чому залежить від комунікативних процесів та певних особливостей. Важливу роль у забезпеченні цієї комунікативної складової політичної системи у сучасному суспільстві відіграє політична журналістика, яка є засобом висвітлення діяльності різноманітних політичних суб'єктів. Актуальність вивчення проблематики політичної журналістики обумовлена й зростанням кількості ЗМІ, в особливості електронних видань, що в сучасних умовах значно спрощує процес отримання різного роду інформації, в тому числі політичної.

На жаль, на сьогоднішній день в Україні проблематика політичної журналістики недостатньо досліджена. Серед науковців, чий праці спрямовані на вивчення політичної журналістики – Д. Дуцик [4], яка зосередила свою увагу на ролі засобів масової інформації у забезпеченні політичних прав та свобод громадян у демократичному суспільстві та Н. Войтович [1], яка займається вивченням етичних норм політичної реклами у політичній журналістиці. Однак багато аспектів окресленої проблематики потребує більш ґрунтовного дослідження, в особливості роль політичної журналістики в забезпеченні комунікативних зв'язків у політичній системі.

В умовах стрімкого розвитку інформаційних та комунікативних технологій, дослідження політичної журналістики може слугувати засобом розуміння сутності сучасних політичних процесів. Крім цього, політична журналістика завдяки своїм комунікативним властивостям може справляти конструктивно-деструктивний вплив на суспільно-політичне життя в державі. Це надає актуальності вивчення теоретико-методологічних засад політичної журналістики на сьогоднішній день.

В науковій літературі існує багато визначень політичної журналістики. Українська дослідниця Д. Ду-

цик визначає політичну журналістику як професійну діяльність зі збирання, обробки та поширення актуальної політичної інформації через пресу, радіо, телебачення, інтернет [4, с. 58]. В. Мішанин та Н. Фролова трактують політичну журналістику як широкий розділ журналістики, що висвітлює широке коло політичних явищ та політичних подій. Вона може бути розглянута як один з інструментів політології, однак найчастіше таку журналістику розглядають в більш вузькому сенсі, відносячи її конкретно до висвітлення діяльності державних органів управління і соціально-політичних процесів [9].

Загалом, у наукових розробках можна виділити два підходи у дослідженні політичної журналістики. Перший підхід – інституціональний, який розглядає політичну журналістику як соціально-політичний інститут, що забезпечує формування комунікації в рамках політичної системи. В межах інституціонального підходу політична журналістика є одним з політичних інститутів, що слугує зв'язуючою ланкою між політичною владою та громадянським суспільством. Другий підхід – функціональний, саме він визначає політичну журналістику як специфічний різновид журналістики завдяки функціональним особливостям, що виявляються у здатності впливу на перебіг суспільно-політичного життя за допомогою подачі інформації про діяльність конкретних політичних суб'єктів. Певний характер подачі інформації формує відповідну реакцію в суспільстві, завдяки чому не лише забезпечується зворотній зв'язок у комунікації, а й може змінюватись характер суспільно-політичних процесів як реакція на вимоги громадської думки.

Засоби масової інформації впливають на формування національної свідомості, оскільки є вагомим засобом створення історико-культурного інформаційного простору держави, який по суті є тим духовно-ідеологічним елементом, що скріплює народ у політичну націю. Відомий фахівець у галузі масових ко-

мунікацій В. Лизанчук зазначає: «...людські спільноти творяться мережами інформаційних комунікацій, через які передається необхідна державно-політична, суспільно-економічна, ідеологічна, історична, етнічна та інша інформація. Національна мережа засобів масової комунікації – це один із «гръох китів», на якому базується державна самосвідомість, поряд з національною інтелігенцією та національною політичною елітою» [8].

Однак ЗМІ можуть не лише консолідувати суспільство, а й відігравати деструктивну роль, підривати його соціально-психологічну стійкість шляхом створення просування у масову свідомість негативних ціннісних образів, чужих вітчизняній культурі ідеалів та цінностей. Тому суспільство й держава повинні постійно дбати про нейтралізацію регресивних тенденцій в інформаційно-аксіологічному полі й мобілізувати ресурсний потенціал ЗМІ для формування такої ціннісної системи, яка змогла б забезпечити духовну єдність суспільства [3, с. 361].

Важливим для даного дослідження є вивчення питання суб'єктів політичної журналістики. В першу чергу це пов'язано з тим, що суб'єктами політичної журналістики є не лише політичні журналісти і редактори, а й органи влади та політичні групи (окремі політики), які контролюють (адміністративно або фінансово) друкований орган, канал чи інтернет-ресурс. Наявність такого контролю суттєво викривляє характер інформації, яка виробляється за допомогою політичної журналістики, тому суспільство має загрозу бути дезорієнтованим та дезінформованим, що може негативно впливати на заданий вектор його розвитку. Крім цього, до переліку суб'єктів можна віднести й рекламодавців, котрі реалізують свої економічні інтереси за допомогою політичного лобювання або інвестують ресурси у певну політичну силу [2, с. 197–198].

Однією з особливостей політичної журналістики є те, що вона не може існувати поза рамками політичної системи. Займаючи в ній окреме місце, політична журналістика виконує наступні функції:

– інформаційну – надання суспільству об'єктивної інформації про діяльність політичної влади. Державні засоби масової інформації не можуть належним чином виконувати цю функцію, оскільки вони фінансуються державою. Також за узгодженням з відповідними державними структурами може здійснюватися й підбір журналістських кадрів у державних засобах масової інформації. Недержавні засоби масової інформації можуть мати свої політичні преференції, можуть навіть бути пов'язаними з тією чи іншою політичною силою;

– критичну – аналіз діяльності чинної влади, виявленні недоліків її функціонування та привернення уваги громадськості. Реалізація цієї функції дозволяє владі ширше побачити свої недоліки, глибше осмислити їх та вчасно вжити заходів щодо їх усунення. Важливо, щоб під час виконання цієї функції була забезпечена об'єктивність критики. Об'єктивність надає критиці конструктивного характеру, що позитивно впливає на процес удосконалення суспільних відносин. Натомість наслідком необ'єктивної критики, зазвичай, буває загострення суспільного конфлікту;

– комунікативну – забезпечення встановлення зв'язку між громадянами, які мають подібні погляди та соціальні преференції, а також налагодження діалогу між членами суспільства, котрі мають різні погляди та преференції. Комунікативна функція сприяє згуртуванню громадян для вирішення нагальних проблем суспільного розвитку, а також формуванню толерантної культури;

– культурно-освітню – здобуття нових знань про політичну дійсність, що сприяє формуванню певної політичної культури громадян. Здобуття нових знань та підвищення рівня політичної культури зумовлюють посилення інтересу громадян до діяльності влади, об'єктивність оцінки її діяльності, сприяють кращому розумінню способів вирішення проблем, які виникають у процесі суспільного розвитку. Проте реалізація цієї функції залежить від фахової підготовки політичних журналістів, здобуття ними системних знань у тих галузях, які вони висвітлюють у своїх публікаціях [7, с. 242–244].

На даному етапі розвитку політичної журналістики в Україні необхідно забезпечити базові умови, які зможуть забезпечити повноцінне виконання цих функцій. Серед таких умов можна назвати:

– незалежність засобів масової інформації від політичної влади;

– усунення тиску посадовців та інших осіб, що мають особисті інтереси в певному підході до подачі інформації;

– доступ до отримання чесної та неупередженої інформації від політичних та громадських владних структур для забезпечення відкритої інформаційної політики;

– захист прав журналістів, зокрема права на втаємничення джерела інформації [6, с. 14].

Політична журналістика, крім виконання функцій, реалізує завдання, серед яких вагоме місце належить як формуванню громадської думки. Саме журналістика тут відіграє вирішальну роль і спрямовує деструктивність чи конструктивність впливу на громадську думку. Це є можливим завдяки специфічним властивостям політичної журналістики, що виявляються на кожному з конкретних етапів формування громадської думки:

– передача інформації про подію чи факт, за джерела інформації є повідомлення друкованих та електронних ЗМІ;

– осмислення отриманої за допомогою політичної журналістики інформації на основі особистого світогляду, досвіду, потреб та інтересів, внаслідок чого формуються індивідуальні позиції й погляди на події і факти, соціально-політичні процеси;

– обговорення різноманітних індивідуальних позицій, що може здійснюватися через ЗМІ, обмін думками, дискусії, внаслідок чого відбувається зближення певної частини індивідуальних позицій про політичну дійсність;

– вироблення в результаті позиції – моністичної чи плюралістичної громадської думки, способом виявлення якої знову стає політична журналістика.

Разом з конструктивним формуванням громадської думки, важливим завданням, що постало в процесі

демократичної трансформації України, є забезпечення контролю за функціонуванням політичної влади зі сторони громадянського суспільства. Разом з інститутом вільних виборів та конкурентним механізмом змагань політичних партій провідну роль у здійсненні громадського контролю відіграє журналістика. За допомогою політичної журналістики громадян інформують про діяльність владних структур. Таким чином, вони мають можливість формувати власну думку. Журналістика надає змогу як окремим людям, так і групам людей висловлювати свої думки, щоб про них знали владні структури та суспільство в цілому [7, с. 241].

Характер політичної журналістики в суспільстві, її здатність бути допоміжним важелем для реалізації політичних прав та свобод чи навпаки – перетворення її в ідеологічний інструмент, визначається наявністю (чи відсутністю) у цьому суспільстві саме свободи слова. Відкритість преси, зокрема політичної, не може бути забезпечена за наявності непрозорості у прийнятті політичних рішень, наявності тінізованої політики та непрозорих відносин того чи іншого засобу масової інформації зі своїм власником [5, с. 9].

Свобода політичної журналістики можлива лише в громадянському суспільстві. На сьогоднішній день ми не можемо сказати про повноцінне функціонування громадянського суспільства в Україні. Зараз можна лише констатувати факт необхідності його побудови. З одного боку, є розуміння того, що для побудови громадянського суспільства і для творення сучасної української нації потрібно певним чином формувати громадську думку. ЗМІ у цьому мають брати найактивнішу участь (особливо, якщо це стосується піднесення рівня правової та політичної культури населення).

З іншого боку, щоб формувати громадську думку, ЗМІ повинні обмежити себе в деяких свободах. Тобто має бути розуміння, що певне питання треба висвітлювати так, але аж ніяк не інакше. Це дуже болісний процес для мас-медіа. Бо нема гарантії того, чи витримають вони ту планку, падіння якої може призвести до перетворення засобів масової інформації у засоби масової пропаганди. Адже «політика-преса-влада» – це те, що повинно підтримувати державність, а не тягнути її у безодню анархії і розбрату». Те, що політична журналістика завжди знаходиться під прицілом у можновладців, ще раз тільки підтверджує її особливу роль, бо «через неї в найбільш узагальненій і концентрованій формі відображається суть і перспективи розвитку конкретного суспільного ладу» [10, с. 265].

Окрім того, політичний журналіст причетний безпосередньо до процесу забезпечення політичних прав і свобод громадян. Право на інформацію (у тому числі політичну) є одним із головних і невід'ємних прав наших громадян. А політичний журналіст дає можливість отримати (або ж не отримати) всю інформацію про політичні процеси в суспільстві, що особливо актуальним є під час виборів, коли від отримання політичної інформації залежить і право вибору кожного громадянина.

Тож можна стверджувати, що політична журналістика є важливою складовою політичної системи суспільства. На сьогоднішній день важливим є питання вивчення теоретичних основ політичної журналістики для того, щоб мати змогу своєчасно приймати та реагувати на виклики, що постають перед суспільством за допомогою механізмів її механізмів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войтович Н. О. Етичні норми політичної реклами та їх особливості в ЗМІ / Н. О. Войтович // *Культура народів Причорномор'я*. – 2007. – № 101. – С. 128–130.
2. Воронова М. Ю. Політична журналістика як особливий різновид професійної діяльності [Електронний ресурс] / М. Ю. Воронова // *Наукові записки Інституту журналістики*. – 2013. – Т. 50. – С. 197–201. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2013_50_40.
3. Дмитерко Ю. Ю. Відображення дійсності у ЗМІ: державно-правовий аспект журналістики [Електронний ресурс] / Ю.Ю. Дмитерко // *Ефективність державного управління*. – 2014. – Вип. 38. – С. 361–367. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2014_38_45.
4. Дуцик Д. Політична журналістика / Д. Дуцик. – К. : ВД «Києво-Могилян. акад», 2005. – 138 с.
5. Дуцик Д. Роль засобів масової інформації у забезпеченні політичних прав та свобод громадян у демократичному суспільстві: дис. канд. філол. наук / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – 12 с.
6. Карпенко В. Журналістика: вступ до фаху: [навч. посіб.] / В. Карпенко. – К. : «Україна», 2011. – 195 с.
7. Коваленко І. Незалежна журналістика як засіб контролю громадянського суспільства за здійсненням політичної влади (функціональний аспект) [Електронний ресурс] / І. Коваленко // *Вісник Харківської державної академії культури*. – 2013. – Вип. 41. – С. 241–246. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2013_41_32.
8. Лизанчук В. Феномен невмирущості нації / В. Лизанчук // *Наукові записки АН ВШ України*. – 2004. – Вип. 29. – С. 74–81.
9. Мишанин В. В., Фролова Н. М. Политическая журналистика в системе профессиональных координат [Електронний ресурс] // *Огарев-online*. – 2013. – № 9. – Режим доступу : <http://journal.mrsu.ru/arts/politicheskaya-zhurnalistika-v-sisteme-professionalnykh-koordinat>.
10. Москаленко А. З. Вступ до журналістики. – К., 1997. – С. 300.

Н. А. Громадская, Е. А. Высоцкая,
ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Украина

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖУРНАЛИСТИКИ

В статье раскрывается проблематика исследования теоретических аспектов политической журналистики. Обращается внимание на актуальность исследования политической журналистики в условиях увеличения количества зарегистрированных СМИ в Украине. Рассмотрены основные функции политической журналистики и базовые условия, которые смогут обеспечить полноценную их реализацию. Определена роль политической журналистики в построении коммуникативных связей в политической системе.

Ключевые слова: политическая журналистика; политическая система; коммуникация; средства массовой информации; политические субъекты; политическая информация.

N. Gromadska, K. Vysotska.

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

THEORETICAL BASIS OF THE STUDY POLITICAL JOURNALISM

The article deals with the problems of the theoretical aspects of political journalism. Attention is drawn to the relevance of the study of political journalism in terms of increasing the number of registered media in Ukraine. The basic function of journalism and political framework conditions that will ensure povnotsine their implementation. Outlined the role of political journalism in establishing communication connections in the political system.

Key words: political journalism; political system; communication; mass-media; political subjects; political information.

Рецензенти: Іванов М. С., д-р політ. наук, професор, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв;
Свтушенко О. Н., д-р політ. наук, професор, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв.